

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Ekologická etika

Šárka Urbanová

Plzeň, 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Ekologická etika

Šárka Urbanová

Vedoucí práce:

Mgr. Miloš Kratochvíl, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

duben 2013

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce, panu Mgr. Miloši Kratochvílovi, Ph.D., za metodické vedení práce, cenné rady, připomínky a věnovaný čas.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	EKOLOGICKÁ KRIZE	3
2.1	Člověk vs. příroda	3
2.2	Úrovně ekologického ohrožení.....	4
2.3	Kořeny environmentální krize	6
2.4	Jiné příčiny krize.....	8
3	EKOLOGICKÁ ETIKA.....	10
3.1	Pojem etika	10
3.2	Koncept ekologické etiky	12
3.3	Klasifikace ekologické etiky	13
3.4	POSTOJE EKOLOGICKÉ ETIKY.....	16
3.4.1	Antropocentrická etika	16
3.4.2	Ekocentrická etika	18
3.4.3	Teocentrická etika.....	19
3.4.4	Biocentrická etika	21
3.4.4.1	Biocentrismus Alberta Schweitzera.....	21
3.4.4.2	Biocentrismus Paula Taylora	25
3.4.4.3	Práva zvířat a rostlin podle Paula Taylora.....	32
3.4.4.4	Srovnání Schweitzerova a Taylorova biocentrického konceptu.....	37
4	STRATEGIE EKOLOGICKÉ ETIKY.....	39
4.1	Příčiny poškození Země	39

5 ZÁVĚR	43
6 SEZNAM LITERATURY	45
7 RESUMÉ	47

1 ÚVOD

O skutečnosti, že planeta Země je zbídačená v důsledku ekologické krize, snad slyšel každý. Málokdo však bere tuto situaci na vědomí. Denně se setkáváme s názory, byť ne vždy zcela otevřeně vyslovenými, že my, jakožto lidé, jsme nejinteligentnějšími, nejschopnějšími, zkrátka nejdokonalejšími bytostmi, které mají absolutní nárok na to, aby žili svůj život tak, jak se jim zlíbí, a tak např. využívají veškerých dostupných zdrojů, jak dlouho chtějí a jak moc potřebují, vstupují na místa, kam sami chtějí, přičemž si automaticky připisují právo na jeho přetváření atd. Málokdo bere ohledy na to, že dostupné zdroje někdy dojdou, nebo že vtrhnutím na nějaké místo způsobí vyhynutí určitého počtu živočišných druhů.

V této práci bude nastíněna ekologická krize, její současný obraz, popis faktorů, kterými je planeta Země ohrožena i základy, z kterých se ekologická krize vyvinula. Bude zde zachycen člověk v roli nejnebezpečnějšího obyvatele planety, který se svým konzumním počínáním nejvíce zasazuje o to, aby život na Zemi nebyl optimální.

Reakcí na ekologickou krizi je ekologická etika. Ta poukazuje na nutnost změny dosavadního systému, který dnes sice zatím funguje, avšak do budoucna nemůže zajistit trvalou udržitelnost života. Kromě jakési rady, jak žít dobrý život, je ekologickou etikou také budován základ pro odůvodnění toho, proč ochraňovat přírodu a je také poukázáno na fakt, že i morální vztah je spojen s humanitou.

V této práci bude také popsána klasifikace ekologické etiky, dále budou vyjmenovány a popsány čtyři dominantní postoje tohoto etického odvětví - antropocentrismus, ekocentrismus, teocentrismus a biocentrismus - spolu s jejich koncepcemi a představiteli.

Největší pozornost bude věnována biocentrickému postoji ekologické etiky, k jehož vykreslení bude provedeno pomocí biocentrických koncepcí Alberta Schweitzera a Paula Taylora.

Cílem této práce je představení principů a závěrů Taylorovy morální filosofie, dále popsání konceptu jeho biocentrismu, prostřednictvím něhož bude možno upřesnit lidské představy o biocentrismu jako o např. přehnané lásce ke zvířatům atp., a popsána zde bude i otázka statusu zvířat a rostlin a jejich práv.

Tato problematika bude zkoumána na základě prostudování odborné literatury, jež se k tomuto tématu vztahuje, přičemž největší pozornost bude věnována dílu samotného autora, knize *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*¹, v níž Taylor shrnuje svá přesvědčení týkající se postoje úcty k životu.

Polední kapitolou práce bude představení strategií, které si ekologická etika vytvořila, aby zlepšila pobývání na Zemi. Dostaneme se tak jednak k příčinám, které vedou k nesouladu, konfliktům a ohrožení, jednak také k tomu, co dělat proto, abychom jim čelili.

---

¹ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011.

2 EKOLOGICKÁ KRIZE

Současná situace konstatuje fakt, že je Země postižená globální ekologickou krizí. Dochází ke globálnímu oteplování, jemná ozónová vrstva je vážně ohrožena, denně vyhyne několik biologických druhů (v současnosti je ohroženo vyhynutím přibližně 12% ptáků, 23% savců, 32% obojživelníků a 25% jehličnanů)², mizí pralesy, ubývá orná půda a rozšiřují se pouště, voda, půda a ovzduší jsou chemicky znečišťovány a likvidují se neobnovitelné zdroje surovin.³

2.1 Člověk vs. příroda

Vývoj živých organizmů včetně člověka byl evolučně přizpůsoben životnímu prostředí, které je běžně označováno jako příroda. Toto životní prostředí je činností lidí v celoplanetárním měřítku čím dál více ovlivňováno. Co však vede člověka k tomu, že se dopouští tak rozsáhlých změn, které poškozují životní prostředí, které udává podmínky k životu i pro něho samého? Jedním z názorů na toto téma je ten, že příčinou ničení životního prostředí je převaha myšlení, z níž se vyvíjí technologický pokrok. Člověk jako jedna z forem života se dostala do pozice, kdy ohrožuje nejen všechny ostatní, ale i sám sebe.

Kdyby lidé neměli k dispozici technické vymoženosti, nebylo by možné ve velkém využívat přírodní zdroje a zušlechťovat tak divočinu pro blaho lidstva. Na druhou stranu je dobré si uvědomit, že tyto technologie mají v sobě obrovský potenciál, nejen k prohlubování environmentálních problémů, ale také k jejich řešení. Environmentální krize může být řešena například rozvojem udržitelných zdrojů energie, zvyšováním energetické účinnosti, nahrazováním toxických chemikálií netoxickými atd. Bohužel však není nikde zaručeno, že tento

---

² Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 18.

³ Beránek, J. V., *Proč je třeba zastavit JE Temelín*, DUHA, Brno, 1997, s. 23.

prospěšný potenciál bude naplněn, neboť zásadním prvkem je člověk, myslící bytost, která má v moci směřování tohoto potenciálu.⁴

Dalším nezanedbatelným faktorem environmentální krize jsou nezodpovědné životní způsoby, jejichž charakteristickým rysem je snaha o zvyšování osobního hmotného blahobytu, která se odráží mimo jiné i ve zbytečné nadspotřebě a plýtvání.⁵

2.2 Úrovně ekologického ohrožení

Erazim Kohák nám nepopíratelné ekologické ohrožení představuje na třech úrovních. První z nich představuje poškození našeho bezprostředního životního prostředí. Udává zde příklady nedýchatelnosti vzduchu, jehož důsledkem se zvýšil počet onemocnění dýchacích cest, soustavné ničení lesních porostů a mokřadů a naše zásahy do krajiny podle Koháka také dokazují povodně na Moravě. Upozorňuje, že se lidstvo nestará o dopad svého „pokroku“ na krajinu a dále holduje vzestupu spotřební úrovně, zatímco by se mělo zamyslet nad tím, jak úsporněji využívat zdroje a tím zmenšit negativní dopady tohoto „pokroku“ na životní prostředí.

Druhá úroveň je dle Koháka globální. Celosvětoví vědci se shodli na tom, že vypouštění skleníkových plynů, zejména oxidu uhličitého, již přesáhlo schopnost moří a lesních porostů, které jsou neustále zatěžovány a ničeny těžbou, požáry a kultivací, udržovat rovnováhu v atmosféře. Dochází k tzv. skleníkovému jevu, což je jev, při němž plyny jako jsou vodní pára, oxid uhličitý, metan a další fungují jako sklo ve skleníku a zadržují teplo odcházející ze Země. Nejdůležitější skleníkový plyn představuje vodní pára, která má na svědomí 65% skleníkového

---

⁴ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 7.

⁵ Beránek, J. V., *Proč je třeba zastavit JE Temelín*, DUHA, Brno, 1997, s. 23.

jevu. Oxid uhličitý se na tomto podílí 25% a zbylých 10% tvoří methan, oxid dusný, freony a jim podobné látky.⁶

Průměrná teplota Země stoupá a přináší s sebou řadu nepříznivých následků, například změnu mořských proudů či monzunů, která bude pravděpodobně provázena výskytem extrémních situací, jako jsou extrémně horká období, velké mrazy, silné větry a deště, ale i období sucha.⁷ Kohákovým příkladem oteplování Země je odklonění teplého Golfského proudu od Anglie, která díky němu mívala mírné zimy.

Klimatické změny jsou příčinou ohrožení předpokladů života⁸, jedná se například o dostupnost pitné vody, kdy mnoho lidí musí nosit těžké nádoby s vodou několik kilometrů každý den, aby uspokojili potřebu vody v domácnostech, farmáři ztrácí svou půdu a živobytí kvůli nedostatku závlahové vody a zasolování půd. Mokřady, ústí řek a jezera vysychají kvůli nadvyužívání vody v horních tocích řek. Většina lidí v rozvojových zemích je nucena pít závadnou vodu, následkem toho trpí kožními a zažívacími obtížemi, včetně smrtelných nemocí jako jsou salmonelóza, tyfus, cholera a další.⁹ Mezi další příčiny ohrožení předpokladů života patří odlesňování zemského povrchu jiné, při nichž se lidstvo dostává do střetu s přírodou. Krizových rozměrů dosahuje ekologické ohrožení ze systémového hlediska i na globální úrovni.

Třetí úroveň ekologického ohrožení vidí Kohák jako osobní. Je to všední a často přehlížené zkrácení lidských vztahů k sobě, k bližnímu a k přírodě. Fakt, že se něco děje s lidskými vztahy, něco, co porušuje naše přirozené zábrany a přetváří člověka v hrozbu, popisuje Kohák na příkladech ze života, píše o lidech, kteří by nikdy neublížili zvířeti a přesto se bez zamyšlení řítí silnicí, přičemž přejíždějí zvířata, a také o lidech, kteří si ani neumějí představit, že by vypouštěli bližnímu plyny do tváře, přesto napomáhají unikům smrtících toxických exhalátů.

---

⁶ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 9.

⁷ Tamtéž, s. 10.

Lidstvo se nechalo jednoduše přesvědčit, že smyslem života je mít stále víc a že vyšší spotřební úroveň překlene všechny problémy, které nejsme schopni vyřešit. Problém je v tom, že nekonečný egoismus nemůže být v žádném případě trvale udržitelný. Kohák spatřuje jednu z podmínek k úspěšnému řešení problematiky ekologického ohrožení v obnově narušených lidských vztahů.

Vědomé zkoumání toho, jaké místo člověk zaujímá v přírodě, se stává předpokladem udržitelné budoucnosti. Lidstvo by mělo hledat způsoby žití, které by vedly k zachování záhodných vlastností lidského druhu, zároveň bychom však měli v dlouhodobém souladu se soustavou všeho života na Zemi.¹⁰

2.3 Kořeny environmentální krize

Lidské chování a jeho ekologické důsledky jsou dány vlastnostmi biologického druhu *Homo sapiens*. Jedná se o vlastnosti univerzální, dědičně dané všem jedincům tohoto druhu. Dědičné antropologické vlastnosti člověka existují ve dvou typech: fylogenetické povahy a typicky lidské.¹¹

Danosti fylogenetické povahy jsou společné člověku i primátům a jsou hlubší a starší než kulturní danosti. Člověk se chová více intuitivně než rozumově, orientuje se podle toho, jak ho vybavila fylogeneze lovce a sběrače. Hodnotová orientace i samotné chování lidí jsou postaveny na starších fylogenetických základech. Prvním z nich je fakt, že se většina lidí orientuje na zájmy malé sociální skupiny (rodina, přátelé), a k malému fyzickému prostoru, přičemž nebere v potaz ekologické dopady svého jednání na sociálně a geograficky vzdálenější skupiny lidí či přírodu. Druhý základ odráží skutečnost, že je člověk motivován zájmem prosperity vlastního druhu. Staráme se kvalitně o

---

⁸ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 18.

⁹ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 14.

¹⁰ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 18-20.

¹¹ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 27.

své okolí, nevnímáme však podobné životní potřeby jiných živočišných či rostlinných druhů. Třetím základem je orientace na krátký časový horizont (v řádu několika dní či měsíců, maximálně v řádu několika málo následujících let) jedná-li se o důležitá životní rozhodnutí. Za čtvrté přikládáme velký význam smyslovým zážitkům. Nejlépe přijatelné jsou pro člověka informace, o nichž měl možnost se sám přesvědčit. Některá ekologická rizika, o nichž se dozvěděl pouze zprostředkovaně, proto ignoruje. Pátým základem je jednoduché lineární myšlení. Nikdo totiž není schopen se vyznat ve složitých vazbách systému, všech příčinách a důsledcích svého jednání. Poslední základ mluví o tom, že naše rozhodování je ovlivněno našim minulým zkušenostním chováním. Z toho pramení lidská očekávání odvozená od dřívějších zkušeností. Zkušenosti jsou přitom uchovávány selektivně: starší jsou vytěsňovány novějšími, neutrální obsahy snadněji zapomínány než negativní či pozitivní, negativní zážitky se ztrácejí rychleji, což zapříčiňuje tzv. růžové vidění, které sice má evoluční výhodu v tom, že navozuje optimismus, avšak ekologicky je riskantní.

Vlastnostmi typicky lidskými jsou jednak vědomí smrti, které je na jedné straně existenciální úzkostí, na straně druhé funguje jako hnací motor civilizace, což vede k tzv. ofenzivní adaptaci - člověk se nepřizpůsobuje okolí, ale přizpůsobuje okolí svým potřebám. Další touto vlastností je teorie transgrese, která je opakem reprodukčních pudových aktivit člověka. Ten svou činností překračuje své aktuální bytí, lidskou potřebou i hodnotou je samotný výkon těchto činností. Dosažení cíle však nevede k uspokojení, ale stimuluje k další aktivitě - naplněná potřeba vyvolává potřebu novou. Člověk může přesahovat své bytí například k věcem (trvalé hromadění věcí, plodí spotřebu), k lidem a ke společnosti (vůle po moci či služba druhým), k sobě samému (egoistické projevy nebo snaha o sebepoznání a seberealizaci), k symbolům (vede k umělecké tvorbě, vědě, náboženství).

Zatímco podle některých naše dané vlastnosti měnit nedokážeme, někteří autoři tvrdí, že se tyto danosti měnit mohou - například silným tlakem kultury (tlumení některých sklonů atp.).¹²

2.4 Jiné příčiny krize

Kromě vlastností, které jsou nám dány, existují i další příčiny krize. Dle Koháka je jednou z těchto příčin přemnožení, které se dá charakterizovat třemi znaky: za prvé se druh přemnožuje, jakmile žije z podstaty a ne z přírůstku, druhým náznakem přemnožení situace, kdy daný druh přestává sdílet svůj biotop či životní prostředí s dalšími druhy a začíná je vytlačovat a třetím znakem je fakt, že živočišný druh nestihá pečovat o svá mláďata a předávat jim schopnosti k přežívání. S těmito znaky se setkáváme nejen u živočichů, ale také u lidí. Lidstvo spotřebovává podstatu své obživy, ne její přírůstek, dále vytlačuje ostatní živočišné druhy z biotopů a co se týče schopnosti předávat schopnosti a znalosti svým potomkům, není nijak uspokojivá - Kohák uvádí příklad polodivokých dětí ve třetím světě. Postupem času lidstvo dospělo do fáze, kdy se dá hovořit o tzv. „populační explozi“.

Další příčinu krize spatřuje Kohák ve faktu, že lidstvo nežije skromně jako jeho předkové. Dnešní lidé jsou mnohem náročnější, je samozřejmé chtít a mít více než předešlá generace a tato náročnost pořád stoupá. Kohák zde hovoří o chamtivosti, která byla dříve považována za chorobný jev na duši jako o dnes již samozřejmém lidském postoji, ba dokonce jako o podnikatelské ctnosti. Zatímco dříve lidé očekávali od věcí pouze uspokojení svých potřeb, dnes lidé touží po jisté blaženosti, na kterou si připisují nárok. Tuto blaženost jim má zaručit správný nákup, ke kterému nás tlačí např. televizní reklamy. Na otázku, proč jsme ještě oné blaženosti nedosáhli, přestože jsme nakoupili, reklamy odpovídají

---

¹² Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 27-29.

tím, že jsme ještě nenakoupili správně a nenakoupili jsme toho dost a tím nás vlastně nutí do dalších a dalších nákupů.

Další problém spatřuje Kohák v zneklidňujícím faktu, že jsme mnohem mocnější než naši předchůdci. Za dnešní spotřební explozi z velké části zodpovídá neustálé násobení techniky. Nebezpečnost lidstva spočívá v schopnosti nejen si přát, ale tato přání i uskutečňovat.¹³

Proti přírodě se tedy čím dál více obrací výroba, duchovní a materiální kultura, svobodná, technikou protkaná konečná osobní spotřeba stále většího počtu lidí. Proti přírodě stojí i kulturou produkováné artefakty, které ještě předtím, než doslouží a přemění se v odpad, který není pro přírodu přirozený, vytvářejí různé formy znečištění biosféry, a které se do jejích reprodukčních cyklů těžko vřazují. Spotřebitel ztrácí část své občanské svobody stává se rukojmím neustále se rozvíjející ekonomiky a technosféry. Tím, že je donucen nakupovat hromadně vyráběné zboží včetně spotřební techniky, pomáhá k destrukci přirozeného prostředí Země.¹⁴

Z výše uvedených důvodů je tedy třeba, abychom hledali pravidla pro trvale udržitelné soužití jak jednoho s druhým, tak i nás všech s přírodou jako celkem. Podle Kohákova názoru se potřebujeme zabývat nejen vědeckou ekologií, ale i filosofií, a to neustálým hledáním smyslu lidského žití na Zemi.¹⁵

---

¹³ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 20-24.

¹⁴ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s. 29.

¹⁵ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 25.

3 EKOLOGICKÁ ETIKA

3.1 Pojem etika

Pokud se pídíme po původu samotného slova *etika*, zjistíme, že jakožto kritická filosofická analýza morálky je etika podobně stará filosofická disciplína jako filosofie sama. Od počátku tedy můžeme hovořit o jejích společných znacích s filosofií, jako jsou například antropocentrická orientace, spekulativnost, útěšnost nebo abstraktnost. V Evropě je vznik etiky přisuzován starému Řecku a mezi její všeobecně známé protagonisty patří sofisté, Sokrates, Platón, Aristoteles a stoikové. Z novověkých autorů, kteří byli pro etiku zásadní, lze uvést např. Maxe Webera, Immanuela Kanta nebo Adama Smithe.¹⁶

Hledáme-li význam slova etika, dojdeme k tomu, že představuje soubor zásad a pravidel, který člověku naznačuje, jaké chování je a není vhodné ve společném soužití s druhými. Důležité je zde vyzdvihnout, že jde skutečně pouze o to, jak by člověk *měl* jednat směrem k druhému, ne o to, jak ve skutečnosti jedná. Člověk si totiž bohužel může dělat téměř cokoliv. Vědami, které se tímto zabývají, tedy konstatují, že něco je, ne, co by mělo být, jsou např. sociologie a antropologie.

Průběh staletí vedl člověka k pochopení, že ne všechno, co udělá, má kladné výsledky. Bylo stále nutnější zamýšlet se nad tím, jaké jednání vede k co nejpríznivějším důsledkům. Zvyky a tradice sice z části v rozhodování napovídají, avšak existují situace, v nichž musí člověk dospět sám k určitému závěru, což není jednoduché, neboť jednat můžeme různě (můžeme si například vybrat, zda se zničíme, zda uděláme z života boj proti všem proti všem, nebo zda naopak přispějeme k vytvoření podmínek pro klidné soužití), ale důležité je, jak jednat budeme, protože odpovědnost na naše činy bude ležet pouze na nás. Etiku lze tedy chápat návod optimálního obcování v lidském společenství, jako vodítko

---

¹⁶ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s. 14.

směřující nás k takovému jednání, u něž je pravděpodobné, že jeho výsledek bude příznivý.¹⁷

Zásadní otázky, jak k etice přistupovat, zformulovala ve své knize Marie Skýbová. Rozdělila jakési vstupní brány k úvahám o tom, co je dobré a zlé. První brána, jež byla nejrozšířenější v antice, je etika ctnosti. Pojednává o tom, co je to dobrý lidský život, jak jedná dobrý člověk a také jakých kvalit můžeme jako lidé dosáhnout.

Druhá brána obsahuje otázku co mám konat, přičemž odpovědi na ni zpravidla nejvíce odpovídají nejrozšířenějším představám o etice. Kromě toho, že plní funkci orientační a směřuje nás k tomu, abychom jednali správně, může být také chápána jako jakýsi nátlakový systém. Tato podoba etiky se může také stát podkladem pro právní a politickou praxi.

Třetí brána se ptá na otázky, o co mám usilovat a čemu dát přednost. Pátráme po nejvyšší hodnotě, neboť hodnoty jsou tím, co má být, co se máme snažit uskutečňovat a také to, co vytváří povinnost.¹⁸

Čemu vlastně připisovat vznik etiky? Pohledů se postupem času formulovalo několik. Lidé ji zpočátku tradičně připisovali Bohu, neboť panovalo přesvědčení o tom, že Bůh je spravedlivý a dobrý, a proto chce, aby lidé spolu obcovali v rovnováze a klidu a jistě by stanovil taková pravidla pro obcování, která by vedla k vytvoření optimálního životního prostředí. Tento názor lze považovat za oprávněný například i z toho důvodu, že boží přikázání korespondují s pravidly obecné etiky, jako např. „Cti otce svého i matku svou“.¹⁹

Osvícenský pohled byl poněkud jiný. Osvícenci nejen že odmítali církev se všemi jejími naukami, odmítali také jakékoli nadpřirozené víry, neboť tyto odporují svobodě zdravého rozumu. Deismus tento postoj doplňuje ještě tím, že

---

¹⁷ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 15-16.

¹⁸ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 23-24.

¹⁹ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 15-16.

Bůh svět jako takový sice stvořil, ale dále se o něj nestará. Není tedy možné, aby jakýkoli na světě vytvořený řád měl Boží původ.²⁰ Shrnutím těchto zásadních postojů můžeme říci, že etiku lze vysvětlit jednak jako morální zákon v praxi, jednak také jako soubor pravidel úspěšného obcování člověka s člověkem, a můžeme také říci, že se v ní odráží boží vůle pro boží stvoření.²¹

3.2 Koncept ekologické etiky

V učení ekologické etiky se jedná o soubor zásad a pravidel, která člověku ukazují, jak by se měl chovat ve svém obcování, avšak tentokrát ne ve vztahu k druhému člověku, ale s mimolidským světem. Slovo ekologie označuje obvykle přírodní vědu (nejpravděpodobněji jeden z oborů biologie), zabývající se studiem souvislostí v soustavě života.²²

Vznikla během sedmdesátých let jako jeden z nových oborů aplikované filosofie, přesněji jako nová dílčí disciplína morální filosofie. Jelikož se společnost neustále potýká s novými problémy životního prostředí, zájem o tuto disciplínu roste úměrně k nim. Lze ji vymezit jednak jako aplikaci tradičních filosofických kategorií na nově vznikající problémy životního prostředí, jednak jako zkoumání alternativních morálních, nebo dokonce metafyzických principů, zkoumání vynucované na filosofii velikostí a naléhavostí problémů týkajících se životního prostředí.²³

Ekologická etika sama o sobě není nic, co by dříve neexistovalo. Nové je pouze využití tohoto výrazu, neboť přišlo až s tím, že jsme si začali uvědomovat její existenci. Do té doby lidstvo bralo přírodu jako něco, co nemá vůbec žádný smysl, tedy také žádná práva, či nárok na ohled. Představovala pro nás jakousi

---

²⁰ Coreth, E., Schöndorf, H., *Filosofie 17. a 18. století*, Olomouc, 2002, s. 151.

²¹ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 16.

²² Tamtéž.

kulisu pro lidské životy a soubor přírodních zdrojů sloužící především k uspokojování našich potřeb.²⁴

Ekologická etika se vrací a vyzdvihuje pojem hodnoty, přičemž důležitou roli v jejím konceptu hraje slovní spojení „měli bychom“ jakožto požadavek závaznosti. Kromě toho, že poskytuje jakýsi opěrný systém pro to, jak žít dobrý život, vystupuje ekologická etika také jako praktická disciplína, a to poskytnutím argumentačního základu pro ochranu přírody. Dále poukazuje na to, že i morální vztah k přírodě patří k humanitě.²⁵ Také se dá říci, že ekologická etika se vyvinula proto, aby pomáhala řešit ekologickou krizi.

3.3 Klasifikace ekologické etiky

Ke klasifikování jednotlivých typů ekologické etiky přispěl Erazim Kohák, jenž ve své knize *Zelená svatozář*²⁶. První z nich lze zachytit otázkou „Prostřednictvím čeho a proč jsou živé bytosti samy o sobě hodnotné?“. Zde Kohák odlišuje:

1) Etiku bližních tvorů, v níž jde především o tradiční chápání ostré hranice mezi hodnotou lidského a nelidského života a nastoluje otázku morální hodnoty činů, které přinášejí utrpení nelidským živým tvorům. Kohák zde mluví o pojetí zvířete jako poddaného bližního, jako suroviny, jako věci. Dále pak o novodobém pojetí, které předpokládá, že jsou živočichové dáni člověku k tomu, aby jich neomezeně využíval. Odlišnost člověka od zvířat prý spočívá v jeho nesmrtelné duši, což však bývá zpochybňováno vědou. Další kapitola hovoří o sblížení člověka se zvířaty. Tradiční lidé se zvířaty soužili a přičítali jim porozumění, dále je řeč o soužití s privilegovanými druhy jako jsou koně a psi,

---

²³ Kohák, E., Kolářský, R., Michal, I., *Závod s časem, texty z morální ekologie*, Ministerstvo životního prostředí, 1996, s. 70.

²⁴ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 17.

²⁵ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 25.

což zvyšuje pochopení, zároveň však snižuje důvěru v lidskou výlučnost. Postupně se formuluje demokratická představa rovnoprávnosti. Rozvoj civilizace vyžaduje kořistění, zároveň však umožňuje soucit. Radikální postoj zastává Peter Singer, který všeobecně popírá, že by lidé byli vůči zvířatům nadřazení. Striktně odmítá jakékoli pokusy na zvířatech i masnou výrobu, zvířata mají podle něho svoji vlastní hodnotu, člověka tedy neopravňuje žádný z rozdílů mezi ním a zvířetem ke krutosti a bezohlednosti. Singer je natolik znechucen procesem, jímž si musí zvíře projít než se z něho stane masný výrobek, že dokonce naprosto odmítá masitou stravu a zastává vegetariánství. Ve vegetariánství existují tři přístupy: konzervativní, radikální a kompromisní. Konzervativní přístup přikazuje odmítnout jakoukoli vlnu nebo omezení tradiční stravy, radikální přístup káže odmítnout masitou stravu a usilovat o nevinnost a pro přístup kompromisní jsou hlavními myšlenkami úsilí o dobré podmínky a omezování spotřeby. Filosofický problém vegetariánství spatřuje Kohák v tom, že praktická řešení jsou možná, jakmile jde o zmírnění utrpení, avšak nic není dost, pokud jde o dosažení nevinnosti. Jde o přesun důrazu ze starosti o vlastní dokonalost na dobro bližních.

Kohák dochází k tomu, že je třeba přehodnotit postoj k mimolidským bližním, přičemž příroda vytváří závazek. Všechno, co si cení svého života, má nárok na ohleduplné zacházení.

2) Etiku bázně boží, kterou chápe jako naši teocentrickou environmentální etiku. Jde o uznání posvátného a představení přírody jako něčeho, co se na tomto posvátném podílí. Člověk tu není chápán jako střed veškerého smyslu a zdrojem vší hodnoty.

3) Etiku vznešeného lidství, která není postavená na biocentrické či ekocentrické hodnotě jednotlivých živých bytostí či ekosystémů, hledá však spoustu dalších důvodů k tomu, aby lidé ochraňovali přírodu, nebo spíše omezit

---

²⁶ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000.

své nároky na ni. Mottem této etiky je „podřídít naše jednání výrazně lidským - a to znamená morálním - kategoriím.“²⁷ Etika vznešeného lidství se naprosto shoduje s antropocentrickou environmentální etikou.

4) Etiku úcty k životu. K té podle Koháka vedla přesvědčení, že lidé jsou rovnoprávnými členy společenství všech bytostí, dále že Země je soustava vzájemných závislostí a jako taková je také živá a také to, že každý člen biotického společenství má hodnotu už jen proto, že je, tedy svým bytím. Etika úcty k životu je tedy vlastně biocentrickou etikou.

5) Etiku Země, v níž je brán ohled nejen na život samotný, ale také na jeho biologické předpoklady. Základem této etiky je podle Erazima Koháka schopnost ocenit „rovnováhu celého ekosystému ... a rovnováhu života“²⁸. V tomto smyslu se jedná o ekocentrickou environmentální etiku.

6) Etiku záchranného člunu, kterou definuje jako naprostý opak všech environmentálně zaměřených etik, neboť jednou z jejích hlavních myšlenek je ta, že by se člověk neměl v ničem omezovat, naopak by si měl všeho užívat, protože není v jeho silách, aby přírodu zachránil.²⁹

Metafora záchranného člunu je myšlenkou Garretta Hardina. Jednotlivá území jsou podle něj záchrannými čluny v moři tonoucích, z nichž je možné zachránit jen omezený počet. Dále uvádí příklad obecní pastviny, jejíž přežití závisí na omezení počtu ovcí. Je zde potřeba elity, která ve vlastním zájmu ochrání hodnoty lidstva, protože na to nestačí ani tradice, ani dobrá vůle. K zachování hodnot lidstva je třeba odmítnout masy bědných, obrazně řečeno zachováváme náš člun ve stavu, kdy je schopen plavby, neboť pod vahou všech bědných by došlo k jeho potopení. Každý zachráněný život ohrožuje další

---

²⁷ Tamtéž, s. 79.

²⁸ Tamtéž, s. 94-95.

²⁹ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s. 96-97.

budoucnost, je třeba, abychom nechali působit přírodu, která sama prostřednictvím hladomoru, války, moru atd. vyrovnala přemnožení populací.³⁰

3.4 POSTOJE EKOLOGICKÉ ETIKY

V ekologické etice existují čtyři základní stanoviska - etiky antropocentrická, ekocentrická, teocentrická a biocentrická.

3.4.1 Antropocentrická etika

Antropocentrická etika je v seznamu etických směrů často uváděna na prvním místě. Zajímavostí je, že tato etika není východiskem pro etiky ostatní, jak by se mohlo zdát, ale naopak, vznikla jako reakce na první texty biocentrismu, teocentrismu a ekocentrismu.³¹ Centrem veškerého hodnocení této etiky je člověk. Teprve od jeho potřeb a zájmů jsou tvořeny další hodnoty, včetně hodnot přírodních. Podle této etiky má sice člověk snahu zachovat koncepci ústředního postavení, příroda sama o sobě nemá vůbec žádný smysl a je chápána jako soubor věcí, který až prostřednictvím lidského zájmu nabývá nějakého smyslu či hodnoty,³² vystupuje zde v roli instrumentu k dosažení jiné hodnoty,³³ zároveň má však za úkol přijmout ji pod svoji ochranu jako pro člověka nezanedbatelnou hodnotu. Tento postoj tedy nemusí předem nutně představovat pouze devastování přírody.³⁴ Vezmeme-li přírodu samu o sobě, je zřejmé, že je vlastně velmi krutá, protože nezná naději, lítost, dobro ani zlo. Až teprve s vnesením člověka do přírody čistě lidských vlastností jako jsou altruismus a svoboda v ní vznikají hodnoty, neboť skutečně lidské je schopnost jednat v zájmu druhých i v zájmu celého lidstva.³⁵ Egoistických chování, sobeckostí, panským postojem klesáme na nejnižší bod dehumanizace, neboť jsme se zbavili

---

³⁰ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 105.

³¹ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s. 104.

³² Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 74-75.

³³ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 60.

³⁴ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 28.

³⁵ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 85.

vlastností, které činí lidi lidmi. Ochrana přírody je tedy zdůvodněna jako projev lidských kvalit, poznáním dobra a jeho vztahování na mimolidský svět.³⁶

O tom, že antropocentrismus není jen škodlivým prvkem environmentální etiky, zpracoval Brian Norton svůj text *Environmental Ethics and Weak Antropocenrism*³⁷, ve kterém uvádí, že dosavadní diskuse o antropocentrismu v environmentální etice byla vedena nesprávným směrem, protože se soustředila na to, zda je pro environmentálně orientované etiky nutné odmítnout antropocentrismus. Norton odmítá přikládat důraz slovům antropocentrický/neantropocentrický. Daleko důležitější roli podle něj sehrávají přístupy individualismus a ne-individualismus a rozdíl mezi nimi. Environmentální etika je podle Nortona totiž slabě či silně antropocentrická, avšak nemůže být individualistická ve smyslu, v jakém jsou individualistické současné etické systémy.

Podle dvou druhů potřeb rozlišuje Norton dva druhy antropocentrismu - silný a slabý. O silném antropocentrismu mluvíme tehdy, pokud jsou lidské zájmy konstruovány pouze s ohledem na cítěné potřeby, které zahrnují jakékoliv potřebu či touhu lidského individua, která je alespoň dočasně ustanovenou potřebou tohoto individua. Slabý antropocentrismus se projevuje tím, že se řídíme preferencemi citovými, což jsou jakékoli touhy či potřeby, které by člověk vyjádřil po zvážení, které zahrnuje soud, zda je projevené přání či potřeba v souladu s rozumově přijatým pohledem na svět.³⁸

Pro environmentální antropocentrismus je tedy charakteristické, že se snaží o to, aby člověk zůstal v hlavní pozici poznávání hodnot, nepředstavuje však hodnotu jedinou. Člověk je sice jediným, kdo může uznávat hodnoty, což

---

³⁶ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 61.

³⁷ Light, A. Rolston III., H., *Environmental Ethics - An Anthology*, Oxford, Blackwell Publishing, 2003, s. 136-174.

³⁸ Tamtéž, s.164.

uznává realistický antropocentrismus, ovšem za jednu z jeho nejvyšších hodnot člověk považuje ochranu ne-lidských bytostí.³⁹

3.4.2 Ekocentrická etika

Obsahem etiky Země není již pouze úcta k životu samému, jde zde především o úctu k jeho předpokladům, k podmínkám jeho udržitelnosti, k celému společenství všeho života. Snaha této etiky spočívá především ve vyjádření hodnoty přírody přírodovědně poučenou formou, která je podložena znalostí toho, jak reálně fungují konkrétní ekosystémy. Samotný pojem etika Země pochází z díla amerického lesníka a též prvního amerického vysokoškolského učitele ochránářské ekologie jako samotného oboru Aldo Leopolda.⁴⁰ Ten jako první zformuloval verzi této formy environmentální etiky. Ve svém díle *A Sand County Almanac* uvažuje o etice, přičemž začíná tím, že souhlasí s myšlenkou Alberta Schweitzera, že etické koncepty, stejně jako příroda, procházejí neustálou evolucí.⁴¹ Leopold však na rozdíl od Schweitzera tvrdí, že obrovské zvětšení znalostí, kterým člověk disponuje, dává lidstvu možnost stejně tak obrovskému posunu na poli našeho poznání morálního světa. Lepší poznání přírody se stává lepším předpokladem etiky.⁴²

Aldo Leopold považoval rozšíření etiky k zemi, rostlinám a živočichům na ní žijícím za evoluční možnost a ekologickou nutnost.⁴³ Tento ekologický myslitel také užil zvláštní výraz *myslet jako hora*. Na příkladu hory, jejíž přirozené prostředí lovci narušili tím, že vystříleli střední šelmy, které se staraly o úbytek spárkaté zvěře. V důsledku toho došlo k její populační explozi a dále k tomu, že veškeré pastviny byly vyčerpány, zemina byla prudkými dešti

---

³⁹ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s. 106.

⁴⁰ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 94.

⁴¹ Leopold, A., *A sand County Almanac*, New York-Oxford, Oxford University Press, 1949, s. 36.

⁴² Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s. 102.

⁴³ Leopold, A., *Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky*, Pulčik: Abies, 2000, s. 233.

odplavena a ze zalesněné hory se stala skalnatá pustina. Leopold chtěl tímto naznačit, že není důležitý jedinec, důležité je, aby byla zachována rovnováha života.⁴⁴ Dle této etiky jsou tedy v pořádku např. lesní požáry i utrpení zvířat při požárech, neboť i tyto situace jsou prostředkem u udržení rovnováhy života. Země byla Leopoldem chápána jako soustava života v níž je nejvyšším dobrem plynulé fungování výměny energie v celku života, k němuž samozřejmě patří i smrt. Život již není chápán jako boj o nesmrtelnost, ale jako úsilí o život dobrý, i když tento je smrtelný.⁴⁵

Leopoldovým zásahem do etiky vzniká nová poučka - morálně se může chovat pouze ten, kdo zná a respektuje přirozené ekosystémy a jejich fungování i roli kultury a její funkci v biosféře.⁴⁶

3.4.3 Teocentrická etika

Ačkoli se to na první pohled může zdát, teocentrismus není filosofický systém či vyznání víry, na které lidé přistupují. Jde v podstatě jen o jakousi nálepku, kterou využíváme k označení určitého životního postoje, pro který bůh stojí ve středu vši hodnoty a všeho smyslu. Skutečné zachycení teocentrismu však do středu všeho nestaví onoho boha, ale něco, co je často těžké pojmenovat. Jde o něco, co přesahuje rozměr posvátného, o něco, s čímž se lidé střetávají v prožitku víry. Jedná se o prožitek zahrnující absolutní závislost a nekonečnou sílu.⁴⁷ Tento prožitek a pocit Boží přítomnosti či smyslu života není však závislý na formálním důkazu Boží existence. Pramení ze „smyslu posvátnosti“, který platí pro veškerý život a který směřuje k centru bytí - k Bohu. Za základ teocentrické etiky je tedy možné považovat prožitek Boha.

Tato etika obsahuje poznatek, že příroda není pouze kulisou pro život, ale představuje jsoucno, které je spojeno s Bohem a ve kterém se Bůh ukazuje.

---

⁴⁴ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 95.

⁴⁵ Tamtéž, s. 100.

⁴⁶ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s.

Člověk sice zůstává stále blíže Bohu než příroda, ta je však také Bohem přitahována směruje k němu.⁴⁸ Zdrojem vší hodnoty a všeho smyslu není člověk, ale posvátná příroda. Úkolem člověka je žít tak, aby vše bylo v souladu s přírodou, s jejím rytmem i řádem. Nejvlastnější skutková podstata teocentrismu tedy spočívá v tomto smyslu posvátnosti. Někteří soudobí autoři jsou na základě tohoto jednoznačného podřízení člověka rytmu přírody přesvědčeni, že k tomu, aby bylo možné dlouhodobé soužití člověka s přirozeným světem, je třeba, aby se člověk vrátil zpět k zásadně teocentrickému postoji.

Základem postoje Henryka Skolimowskeho je silné vědomí přesahu posvátného. Skolimowski považuje všechny soudobé moderní postoje, jako jsou egocentrismus, snobismus, narcismus a mnohé další, které vedou společnost ke sebezničení a ničení, za následek etického vakua, které je vytvořeno kolem etického relativismu.⁴⁹ Tento etický relativismus je specifickým produktem západní kultury 20. století a je chápán jako téměř nevyhnutelný důsledek kultury, která byla podražena nejprve mechanistickým světovým názorem newtonské vědy, později fascinací technologií, které člověka přesvědčily o tom, že žijeme jen jednou, což vede k životu bezstarostnému, mnohdy hazardérskému.⁵⁰

To je hlavní důvod, proč se vrací k uznání posvátnosti života, prostřednictvím kterého je možné popřít morální relativismus a uznání absolutního nároku posvátnosti. Skolimowski je přesvědčen, že pokud odsuneme člověka ze středu vší pozornosti a postavíme do středu lidského zájmu úctu k Bohu a božím stvoření, budeme mít možnost překonat problémy zapříčiněné lidskou chamtivostí a sobectvím.⁵¹

Henryk Skolimowski zmiňuje také důležitou hodnotu - odpovědnost. Uvádí, že bez odpovědnosti není člověk schopen k projevení úcty, neboť nejenže

---

⁴⁷ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 68-69.

⁴⁸ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, 119.

⁴⁹ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 68.

⁵⁰ Kohák, E., Kolářský, R., Míchal, I., *Závod s časem, texty z morální ekologie*, Ministerstvo životního prostředí, 1996, s. 136.

odpovědnost přerůstá do úcty, ona se úctou stává. Odpovědnost je etický princip, a to v tom smyslu, že pochopíme jednotu života a skutečnost, že my sami jsme součástí této jednoty. Pak je třeba, abychom převzali naprosto veškerou odpovědnost za život. Správné chápání světa, obzvláště chápání posvátnosti života tedy v sobě zahrnuje naši odpovědnost za něj. Etika bez odpovědnosti by byla prázdná, odpovědnost je zde chápána jako jakýsi duchovní most, který racionalitu přetváří na lidskou rozumnost a etiku na něco, co sytí naše životy smyslem.⁵²

3.4.4 Biocentrická etika

Biocentrismus může být definován jako představa, že život sám, jako takový a život všechen je zdrojem smyslu a hodnoty. V následujících podkapitolách budou představeny biocentrické koncepty Alberta Schweitzera a Paula Taylora.

3.4.4.1 Biocentrismus Alberta Schweitzera

Albert Schweitzer, německý filozof, teolog, lékař a umělec prohlásil, je třeba rozlišit morální hranici i do světa, do kterého se morálka nevztahuje, do světa mimolidských tvorů, neboť „... *dojdeme i k tomu, že rozšíříme okruh své etické činnosti dál než doposud. Napadne nás, že se etika netýká jen lidí, ale i ostatních tvorů. Ti přece mají s námi společného to, že touží po dobrém údělu, snášejí bolest a mají hrůzu ze záhuby. Kdo si zachoval nepoškozené citění, pokládá potřebu účasti na osudu všeho živého za přirozenou. Myšlení nemůže jinak než uznat, že dobrotivé chování vůči tvorům je přirozeným požadavkem etiky.*“⁵³ Dále uvádí, že prožitek hodnoty života má náboženské kořeny, a to

---

⁵¹ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 69.

⁵² Kohák, E., Kolářský, R., Michal, I., *Závod s časem, texty z morální ekologie*, Ministerstvo životního prostředí, 1996, s. 144.

⁵³ Schweitzer, A., *Nauka úcty k životu*, Praha : DharmaGaia, 1993, s. 13.

v prvotním vnímání světa jako posvátného a ne naprosto samozřejmého. Údiv nad zázrakem toho, že život vůbec je, že neexistuje jen prázdnota, je počáteční myšlenkou. Schweitzer neusiloval o záchranu přírody, neboť si nejspíše ani nebyl vědom toho, že by byla v nějakém ohrožení. Jeho záměrem bylo konat v životě dobro a ne zlo. Toto své poslání systematicky formuloval jako etiku úcty k životu.⁵⁴ V jednom svých textů popisuje, jak vůbec došel k pojmu úcta k životu. Vypráví, že o něm nikdy předtím nikde neslyšel, napadl ho zčistajasna při pohledu na stádo hrochů. V ten moment mu došlo, že hodnotový systém nelze stavět pouze na zabývání se našimi vztahy k ostatním. Pouze s tím, že budeme uznávat úctu k životu, můžeme dospět k humánnímu a duševnímu vztahu nejen k lidem, ale i ke všem živým tvorům, které máme nadosah. Jen s tímto se vyvarujeme toho, abychom ubližovali druhým, naopak jim, pokud to naše schopnosti dovolí, půjdeme na pomoc.⁵⁵ Současná etika je podle Schweitzera třeba nahradit novou, ve které dva různé subjekty - živí tvorové a člověk - budou považováni za rovnocenné. Tato nová etika, etika úcty k životu, může člověka posunout na vyšší úroveň.⁵⁶

Schweitzer vytvořil novou definici morální hodnoty. Spojování morální hodnoty pouze s lidským životem pojímal nejen jako omezené, ale také jako nepravdivé. Kritizuje Descartovu větu „*Myslím, tedy jsem.*“. Ta pro něj není ničím jiným než „*nicotným, nahodile zvoleným počátečním principem... (s nímž se) ... Descartes neovladatelně ocitá na abstraktní půdě. Nenalézá přístup k etice a zůstává v zajetí mrtvého světového i životního názoru.*“⁵⁷, jelikož je toto východisko orientováno pouze na člověka, je podle Schweitzera třeba, aby se nová morální etika zakládala na jiném principu, na principu toho, co lidé a ostatní živí tvorové sdílejí, což Schweitzer nalézá ve schopnosti a touze žít, jelikož

---

⁵⁴ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 88.

⁵⁵ Pojman, L., P., *Environmental Ethics: Readings in Theory and Application*, Sixth edition, Belmont: Wadsworth, 2011, s. 65-66.

⁵⁶ Schweitzer, A., *Albert Schweitzer: Zastánce kritického myšlení a úcty k životu*, Praha : Vyšehrad, 1989. s. 286

⁵⁷ Kohák, E., Kolářský, R., Michal, I., *Závod s časem, texty z morální ekologie*, Ministerstvo životního prostředí, 1996, s. 22.

„elementární fakt, který si v každém okamžiku své existence uvědomujeme, jest: Jsem život, který chce žít, uprostřed života, jenž chce žít,“⁵⁸ Uznáme-li tento první axiom morálního světa, vznikne nám pojetí, ve kterém „etika ... spočívá v tom, že prožívám naléhavou potřebu mít ke každé životní vůli stejnou úctu jako k své vlastní. Tím je dán i myšlenkově nutný základní princip mravnosti. Dobré je život uchovávat a podporovat, zlé je život ničit a omezovat.“⁵⁹ Každý tvor je totiž morálně hodnotným. proto, podle Schweitzera „venkovan, který na louce pokosil tisíce květů, se má střežit, aby cestou domů bezmyšlenkovitě neuškubl nějaký kvítek u cesty, neboť tím se zpronevřuje životu, jelikož k tomu není nucen nezbytností“⁶⁰ a ti, „kdo provádějí operace na zvířatech nebo na nich zkoušejí léky či jim naočkovávají různé choroby, aby získanými výsledky mohli pomoci lidem, ti se nesmějí nikdy uklidňovat všeobecnou úvahou, že jejich kruté počínání sleduje hodnotný cíl.“⁶¹ Pro Schweitzera je dobrý člověk ten, pro kterého je posvátný všechen život a všechno bytí a ten, který tento postoj rozšiřuje dál od lidského ke všemu životu.

Dobrý člověk také nic zbytečně neničí, naopak se snaží všechno ochraňovat a neobává se, že by za tuto svoji ochranu byl zesměšňován, protože samotný soucit nestačí, je třeba aktivní sdílení a zapojování se v aktivní pomoci. Schweitzer zdůrazňuje, že není důležité, zda je určitý předmět hoděn pomoci, nebo zda má člověk naději, že svým počínáním změní svět. To nejdůležitější pro Schweitzera je, že někdo koná dobro, neboť „nauka úcty k životu ... chce přece účinně jednat, a proto se nemusí starat o to, bude-li její činnost úspěšná či nikoliv. Pro svět je důležitý již fakt, že v člověku, který se stal etickým, vstupuje do světa vůle naplněná úctou a oddaností k životu.“⁶² Vysvětlení toho odráží Schweitzer v tom, že vychází z bezprostředního vědomí obecné vůle k životu, jíž

---

⁵⁸ Schweitzer, A., *Nauka úcty k životu*, Praha : DharmaGaia, 1993, s. 26.

⁵⁹ Kohák, E., Kolářský, R., Míchal, I., *Závod s časem, texty z morální ekologie*, Ministerstvo životního prostředí, 1996, s. 23.

⁶⁰ Tamtéž, s. 27.

⁶¹ Tamtéž, s. 27.

⁶² Schweitzer, A., *Albert Schweitzer - zastánce kritického myšlení a úcty k životu*, Praha: Vyšehrad, 1989, s. 72

jsme součástí. Tato vůle je individualizována v naší osobní vůli k životu a v této podobě usiluje již jen o vlastní žití, ne o život jako celek. Přestože je vůle k životu jen jedna, přesto se však věčně střetáváme s bojem dvou individuálních vůlí k životu.⁶³ *Svět nám skýtá bezútěšné divadlo různých hnutí vůle k životu, které stojí neustále proti sobě. Jedna existence se udržuje bojem proti druhé a jejím ničením.*⁶⁴ Proč tomu tak je, Schweitzer nedokáže vysvětlit. Ví jen to, že každý je vůlí k životu, toužící po jednotě se vším životem. Poslání člověka nechápe jako nutnost vše vyřešit. Jde především o překonání rozporů uvnitř vůle k životu.⁶⁵

Schweitzer zastává myšlenku, že „*opravdu etický je člověk jen tehdy, když poslouchá naléhavý příkaz pomáhat všemu živému, jemuž může prospět, a přímo se hrozí mu škodit. Neptá se, nakolik si ten nebo onen život svou hodnotou zaslouží jeho účast, ani na to, zda a pokud vůbec je ještě schopen něco pociťovat. Život je mu svatý sám o sobě.*“⁶⁶ Jednou podle Schweitzera nastane okamžik, kdy se lidstvo podívá svojí vlastní v minulosti páchané krutosti.⁶⁷

Schweitzer však také uznává, že člověk nemůže být vždy zcela etický, neboť jsou v životě situace, v nichž se nemůže zcela vyhnout poškozování jiného života. Člověk si musí vybrat, kdy a jak dalece etický chce být a kdy a nakolik se podřídí nutnosti ničit a tím se bude provinovat. Dokud to jde, má nás úcta k životu vést, není tím však myšleno to, že bychom se neměli snažit ubližovat zcela, třeba i za cenu života.⁶⁸ Nemožnost absolutní etičnosti může v člověku vyvolat pocit nedostatečnosti, neboť touží po jednotě. Ta však není možná, jelikož ve světě existuje seberozdvojování vůle, kde jedna vůle ničí druhou. Rozdvojení vůle může být překonáno pouze v pomoci, porozumění a odpuštění.⁶⁹ Albert Schweitzer končí svoji úvahu tvrzením, že pokud má člověk dostát svému

---

⁶³ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 89

⁶⁴ Schweitzer, A., *Nauka úcty k životu*, Praha : DharmaGaia, 1993, s. 26-27.

⁶⁵ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 89.

⁶⁶ Schweitzer, A., *Etika úcty k životu*, Praha: Vyšehrad, 1989, s. 23.

⁶⁷ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 88.

⁶⁸ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 101-102.

lidství, je třeba, aby uznal principiální hodnotu všeho živého o sobě a etika, má-li obstát, musí zahrnout biocentrismus.⁷⁰

Schweitzerova etika úcty k životu jako vize vztahu k přírodě založená na úctě ke všemu živému však téměř neměla šanci obstát před přísným racionálním zhodnocením, protože základ této etiky tvoří jistota vlastního prožitku, nikoli přísně racionální zdůvodnění. Schweitzerova filosofie jednoduše nebyla vytvořena způsobem, který je nárokován její akademickou podobou.⁷¹

3.4.4.2 Biocentrismus Paula Taylora

O to, aby zásady etiky úcty k životu byly formulovány bez jakéhokoli ohlížení na citové souznění se v kritické vlně snaží Paul Taylor, který staví svoji koncepci této etiky čistě na kantovských základech konceptu úcty k morálnímu zákonu. Pouze prostřednictvím tohoto zákona může být zaručena univerzálnost nově vzniklé etiky, která nebude závislá na světovém dění. Taylor své myšlenky shrnul do knihy *Respekt for Nature*⁷², která, ač není pro svoji odbornost příliš záživná, je právě díky této odbornosti uznávaná u odborného publika.⁷³ V této knize formuloval definici environmentální etiky tak, že se tato etika zabývá morálními vztahy, které udržují mezi lidmi a přírodním světem. Etické principy, kterými se řídí tyto vztahy určují naše povinnosti, závazky a odpovědnosti s ohledem na Zemi s přírodním prostředím a všech zvířat a rostlin, které ji obývají.⁷⁴

Hlavní Taylorovou zásadou je (vycházející ze zásad Kantových), že závaznost určité etiky se nemůže odvozovat od naší náklonnosti, z případné lásky

---

⁶⁹ Schweitzer, A., *Etika úcty k životu*, Praha: Vyšehrad, 1989, s. 27.

⁷⁰ Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, s. 101.

⁷¹ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 103.

⁷² Taylor, P. W., *Respect for Nature*, Princeton University Press, 2011.

⁷³ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 90-91

⁷⁴ Taylor, P. W., *Respect for Nature a Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 3.

či sympatie k přírodě či čehokoliv, co se odvozuje z lidské přirozenosti.⁷⁵ Intuitivní soudy nás můžou často zviklávat: proč bychom měli brát ohledy např. na hmyz, jestliže necítí žádnou bolest? I z tohoto je jasné, že takovéto afektivní záležitosti nemohou stát v základu žádného názoru na ekologickou etiku.⁷⁶ Jediným důvodem, který bude platný pro přijetí jakékoli etiky je Taylorem vyjádřeno pojmem čisté a bezpodmínečné úcty k přírodě (Kant toto vyjádřil pojmem úcty k morálním zákonům), přičemž předkládané důvody musí být čistě rozumové, univerzální a závazné pro každou rozumovou bytost.⁷⁷ Taylorovými slovy: „*přijmutí postoje úcty k přírodě je zaujmutím postoje, od kterého chceme, aby se stal univerzálním pravidlem pro všechny rozumné bytosti.*“⁷⁸ Za nezávaznou je považována jakákoli etika, kterou motivuje něco jiného, neboť podléhá nahodilosti světa.⁷⁹

Z Taylorova pojetí skutečnosti vyplývá, že nemáme závazky jen vůči lidem a jen závazky od lidí odvozené. Analýzou antropocentrické etiky a etiky biocentrické vznikají dva pojmy, které jsou spojeny s oběma těmito etickými typy. Za první jde o morální prostředek, jímž je myšlena nějaká bytost, která disponuje morálními právy a na jejichž základě může jednat morálně nebo nemorálně, může mít odpovědnosti a povinnosti a může být zodpovědná za to, co dělá. Za druhé Taylor definuje morální předměty jako subjekty, které mohou být podporovány nebo poškozovány.⁸⁰ Podle něj se tedy zahrnují naše závazky i na jiné bytosti (k dobru jiných bytostí), a to na základě jejich vlastní hodnoty.⁸¹

Taylorovi jde o prokázání vnitřní (nebo vlastní, zde to znamená to samé) hodnoty prostřednictvím konceptu dobra. Každý organismus, druhové populace nebo komunity života mají své dobro. Toto dobro může ten, kdo je schopen

---

⁷⁵ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 90-91.

⁷⁶ Taylor, P. W., *Respect for Nature a Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, 22-24.

⁷⁷ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s.

⁷⁸ Taylor P. W. *Respect for Nature a Theory of Environmental Ethics*, 2011, č. 3, s. 197.

⁷⁹ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 90-91.

⁸⁰ Taylor, P. W., *Respect for Nature a Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 14-17.

morálního jednání, podporovat či poškozovat. Dobro znamená to, co čemukoliv živému prospívá, podporuje a ochraňuje život, neboli „dělá dobře“.⁸² Abychom mohli mluvit o dobru u individuálních mimo-lidských organismů, musí být splněna podmínka plného rozvoje biologických potencií. Jakmile populace nebo komunita udržuje sama sebe z generace na generaci, můžeme hovořit o jejím dobru,⁸³ což Taylor vystihuje tak, že *„Každý organismus, populace určitého druhu a společenstvo živého, má své vlastní dobro, které mohou nositelé morálky svým chováním narušit. Když říkáme, že entita má své vlastní dobro, znamená to prostě, že může mít prospěch, nebo být poškozena a to bez odvolávání se k další entitě...Dobré je pro entitu to, co jí způsobuje dobro, ve smyslu podpory nebo zachování jejího života a zdraví.“*⁸⁴

Formální stanovení dobra může znít tak, že pro jednotlivého živočicha dobro znamená prožít svůj život tak, jak odpovídá jeho druhu. Samotná možnost vytvářet si prostředí pro toto naplnění představuje dobro. Důležitou poznámkou je to, že vůbec nezáleží na tom, zda si to daná bytost uvědomuje. Kohák toto celé ilustruje na příkladu bobrů, přičemž dobro mladého bobra vidí v možnosti založit rodinu, postavit si hráz a zásobovat se potravou. Pro kolonii bobrů pak dobro představuje vytvoření bobřího biotopu. Zavřením bobra do klece bychom se dopouštěli upírání jeho dobra.⁸⁵

Uvědomění dobra organismu není však to samé jako cítění nebo schopnost zaznamenat bolest.⁸⁶ Také nezáleží na tom, zda si organismus uvědomuje, jestli po dobrém životě vědomě touží. *„Chápu to tak, že například stromy nemají žádné vědomosti, touhy ani pocity. I přesto je ale neoddiskutovatelnou pravdou, že stromy mohou trpět nebo profitovat z našeho chování. Můžeme rozdrtit jejich*

---

⁸¹ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 91.

⁸² Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 103-104.

⁸³ Schmidtz, D., Willot, E., (eds.), *Environmental ethics. What Really Matters. What Really Works*, New York and Oxford: Oxford University Press, 2002, s. 84.

⁸⁴ Taylor, P., W., *Respect for Nature : a Theory of Environmental Ethics*, Princeton, N. J. : Princeton University Press, 2011, s. 33.

⁸⁵ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 91.

*kořeny prací s buldozerem v přílišné blízkosti. Můžeme pro ně zabezpečit dostatek výživy a vlhkosti hnojením a zavlažováním půdy kolem nich.*⁸⁷ Dobré tedy není spojeno s procesem vnímání ani se schopností vnímat bolest, ale funguje jako něco obecného, něco co platí pro všechno živé bez rozdílu.⁸⁸ Argument „dobra organismu“ rozšiřuje morální jednání i za cítící tvory na vše živé. Co však nezohledňuje, jsou zájmy. Je v naší moci, abychom jednali ve prospěch nebo proti zájmům organismu, přičemž on sám do tohoto není zahrnut v tom smyslu, že by naše jednání chtěl či nechtěl.⁸⁹

Dále se v Taylorově pojetí objevuje pojem hodnota o sobě. Lidé pokládají za samozřejmost, že člověk jako takový nemusí být dobrý vůbec k ničemu, neboť má přece hodnotu s sobě, hodnotu sobě vlastní. Taylor tuto představu rozšiřuje o to, že toto platí pro všechny bytosti, tedy nejen pro lidi. Jen proto, že chce žít, protože se dokáže radovat a děsí se utrpení a zániku, je život každé bytosti dobrem pro ni samou, tím pádem dobrem nezávisle na čemkoli jiném.⁹⁰ Otázka hodnoty o sobě vzbuzuje v Taylorovi dojem paradoxu dosavadních etických konceptů, protože lidé jsou si jisti tím, že hodnotu o sobě mají, přičemž ostatní organismy za nositele této hodnoty nepovažují, přestože se prostřednictvím moderní vědy dozvídají, že oni sami jsou jedním ze spousty živočišných druhů, kterou naši planetu obývají, a že by tedy měli být rovnoprávními členy společenstva všeho živého, k čemuž Taylor dodává: „*Tím prvním, co je třeba poznamenat, je, že z čistě biologického hlediska jsou lidé zvířata. Stejně jako jiné druhy jsme se vyvinuli z dřívějších forem života podle zákonů genetiky a přirozeného výběru. Taxonomicky patříme do zoologické klasifikace světa jako*

---

⁸⁶ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 104.

⁸⁷ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 154.

⁸⁸ Tamtéž, s. 154.

⁸⁹ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 104.

⁹⁰ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 84.

členové říše živočichů, kmenu strunatců, třídy savců, čeledi hominidi a druhu člověk moudrý.“⁹¹

Všechno, co žije, má své vlastní dobro, dobro o sobě a zasluhuje si úctu bez ohledu na naše sympatie či antipatie. Tím, že uznáme, že kategorie dobra všech bytostí je stanovitelná a platná a že každá bytost má svou vlastní hodnotu - o sobě, nikoli jako další prostředek - dospějeme k závěru, že si každá bytost zaslouží, aby s ní bylo ohleduplně zacházeno. Naší povinností nepoškozovat dobro bytostí nastává až tehdy, když někoho přijmeme jako nositele vnitřní hodnoty. Toto přijetí vyžaduje, abychom se k oné bytosti měli náležitě chovat - tedy nepoškozovat ji.⁹² K tomuto nás vede čistě rozumové zdůvodnění postoje úcty k přírodě jako základního etického postoje, nikoli náklonnost či citové pohnutí. Tento postoj navíc není odvození z žádné jiné etické zásady, on sám tvoří základ všeho etického myšlení. Tímto je tedy splněn kantovský požadavek kategorické platnosti a také požadavek zobecnitelnosti.⁹³

Taylor zkonstruoval čtyři základní teze, kterými vysvětluje biocentrický postoj, protože kolem toho, co vlastně tento postoj znamená, existují různé představy. Mezi nejčastější představy patří např. přehnaná láska ke zvířatům, nebo že zvířata jsou více než lidé. Toto podle nich zpochybňuje lidskou nadřazenost a nároky vůči přirozenému světu. Paul Taylor sice uznává, že tyto představy jsou v podstatě pravdivé, jen je podle jeho názoru třeba je upřesnit.

První biocentrické přesvědčení vykládá Taylor jako rovnoprávnost lidí s členy společenství všech bytostí. Člověk podle něj nemá přednostní právo na své místo na Zemi ani na všechno, co si jeho bytí vyžaduje, jeho práva jsou stejná jako práva všech živočišných druhů, protože jsme pořád živočišný druh. Jediné, co nás výrazně odlišuje od ostatních živočišných druhů, jsou naše schopnosti, ale

---

⁹¹ Taylor, P., W. *Respect for Nature, a Theory of Environmental Ethics*, Princeton, N. J. : Princeton University Press, 2011, s. 33.

⁹² Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 144.

⁹³ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 91-92.

také odpovědnost.⁹⁴ Vyšší schopnosti druhu by měly být spojeny s vyšší mírou odpovědnosti vůči ostatním druhům, neboť v tradičních pojmech vyzdvihuje lidský život nad život zvířat svobodná vůle a morální odpovědnost, která je s ní spojená.⁹⁵

Pro přírodu jsme něčím, co přišlo až postupem vývoje (před námi zde existovaly např. řasy, žraloci, ještěři, savci), měli bychom se tedy jako noví příchozí chovat skromně, což však zatím moc neumíme. Naopak - příroda je naším druhem čím dál více zatěžována, např. v posledním půl století se lidstvo postaralo o uspíšení vyhynutí mnoha rostlinných i živočišných druhů, změnu atmosféry a klimatu nebo také o široké odlesnění. Pokud bychom zastávali názor potřeby rovnoprávnosti, je to důvod pro dobrovolnou skromnost než pro další nároky.⁹⁶ Také je třeba si uvědomit, že i z důvodu, že jsme mezi druhy, které tady existovaly již před námi přišli jako poslední, nemůžeme být konečným cílem. Život na této planetě není na nás závislý, možná by dokonce fungoval lépe bez nás. Naopak my jsme ti, kdo se ocitají v pozici závislých na ostatních formách života, bez nich bychom existovat nemohli.⁹⁷

Podle druhého biocentrického přesvědčení je Země soustava vzájemných závislostí, přičemž představuje život, ne žádnou statickou věc. Modelů, jak tento život Země zkonstruovat, je spousta (mezi nejznámější patří např. Hypotéza Gaia). Ty nám však, i když každý trochu jinak, ukáží, že všechno, co konáme, má své globální souvislosti a ovlivňuje všechno ostatní. Důležité je, abychom pro všechno svoje počínání, při kterém by hrozilo, že zatížíme planetu, měli pádný důvod. Život je totiž brán jako celek a nic proto není lhostejné.⁹⁸

---

⁹⁴ Tamtéž, s. 92.

⁹⁵ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 132.

⁹⁶ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 93

⁹⁷ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 101-102.

⁹⁸ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 93.

Požadavek třetího biocentrického přesvědčení je uznání skutečnosti, že každý člen biotického společenství je teleologickým centrem života, které má své dobro, které můžeme považovat za dobro jejich vlastní.⁹⁹ má hodnotu prostě svým bytím, jednoduše proto, že je. Bytí každé bytosti má svůj smysl, není úkolem žádné bytosti, aby svoje bytí ospravedlňovala, což platí i pro člověka, pokud ovšem udržuje své nároky v mezích trvalé udržitelnosti. Taylor se opírá o Leibnizovo přesvědčení o tom, že základní složku života představuje teleologická jednotka činnosti, neboli podle Leibnize monáda, jejíž podstatou je *entelecheia*¹⁰⁰ (to, co má svůj cíl samo v sobě¹⁰¹) která je chápána jako smysluplná, cílově zaměřená činnost. Tato činnost, do které je třeba se vžít, představuje základní skutečnost.

Předešlá tři biocentrická přesvědčení vyplývají v biocentrický závěr, který tvrdí, že představa lidské nadřazenosti je výrazem lidského rasismu. Odlišnosti mezi jednotlivými druhy jako jsou např. rychlost, citlivost čichu, síla svalů či inteligence nemohou být v žádném případě přijímány jako známky nadřazenosti nebo podřazenosti.¹⁰² Lidé nemohou tvrdit, že jsou lepší proto, že disponují něčím, co mimolidští tvorové nemají - např. morální prostředky, protože na druhou stranu existují vlastnosti, které oni nemají a ostatní tvorové ano - např. schopnost fotosyntézy. Stejně tak nemůže být přijatý názor, že lidé jsou výše postavení proto, že by jejich schopnosti byly vůči ostatním druhům cennější, např. lidská schopnost porozumět matematice nemůže být stavěna nad schopnost opice vylézt na strom. Pro lidi je samozřejmě užitečnější matematika, z hlediska toho, co je dobré pro opičí život, lezení na strom má větší hodnotu.¹⁰³

Paul Taylor poukázal na to, že etika není jen citová odezva v podobě sentimentality, je to také soustavný postoj k životu a ke světu, jenž vyjadřuje

---

⁹⁹ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 108-109.

¹⁰⁰ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 93.

¹⁰¹ *Filosofický slovník*, Euromedia group, k.s., 2009, s. 87.

¹⁰² Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 93-94

základní rovnoprávnost všeho života, přičemž tato rovnoprávnost akceptuje rozlišnost a spočívá v tom, že každý, bez ohledu na to, k jakému živočišnému druhu přísluší, má nárok na dobro a také na to, aby měl možnost plně prožít svůj život.

Přednostní nárok před životem by měly mít samotné podmínky trvale udržitelného života. Ve středu všeho smyslu a vší hodnoty nejsou jednotlivé životy, ale život jako takový, harmonie všech životů.¹⁰⁴

3.4.4.3 Práva zvířat a rostlin podle Paula Taylora

Taylor se dále ve své knize zabývá např. tím, zda zvířata a rostliny mohou mít nějaká práva. Pojem právo charakterizuje jako legitimní nárok na něco, přičemž k prosazování tohoto nároku je potřeba, aby ho ostatní uznávali, dále jako něco, co je vymahatelné, což znamená, že v případě porušení hrozí určitý postih.¹⁰⁵

Právo také představuje ochranu a nositel práv musí mít jistotu v nejzákladnějších zájmech a hodnotách, jako jsou např. život nebo svoboda. Systém zákona přiznává práva bytostem, které ani netuší, že nějaká mají, jde např. o děti, duševně nemocné nebo retardované. Tito držitelé práv nejsou schopni dělat si nároky vůči ostatním, musí to za ně udělat ostatní, např. příbuzní. Zákon je od toho, aby stanovil, jak se má společnost k těmto bytostem chovat, aby nebyli omezováni, týráni atd. Tato práva jsou však jiná pro každou společnost.¹⁰⁶

---

¹⁰³ Taylor, P.W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 111-115.

¹⁰⁴ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha: Slon 2000, s. 93-94.

¹⁰⁵ Taylor, P.W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 220.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 221.

Zákonná práva vysvětluje Taylor jako produkty lidské konvence, přičemž celé toto pojetí je aplikovatelné také na zvířata a rostliny. Vzhledem k tomu, že jak zvířata, tak rostliny mají své vlastní dobro, které může člověk buď podpořit nebo poškodit, je logické, že oba tyto živočišné druhy mají status nositelů práv. Můžeme tedy hovořit o ochraně jejich dobra zákony, které je opravňují k tomu, aby s nimi bylo ohleduplně zacházeno. Respektování zvířat nebo rostlin je podle Taylora stejné jako respektování člověka. Projevem respektu k těmto mimolidským bytostem jsou např. chráněná území.¹⁰⁷

Taylorovým příkladem respektu ke zvířatům a rostlinám je situace v Americe, kde druhy, které se ocitnou na seznamu ohrožených nesmí být zabiti, poškozovány nebo obtěžovány. Na základě tohoto práva tedy mají právo na existenci, jejich ochrana je platná a závazná vůči všem americkým občanům. V biotickém celku, který spadá pod tuto ochranu, je zakázáno lovit, rybařit, stražit pasti atd.

Shrnutím tohoto Taylor konstatuje, že práva zvířat a rostlin jsou poskytnuta za určitých okolností a že tedy ano, zvířata mají práva.¹⁰⁸ Uvádí zde ale také to, že tato práva by nutně nemohla existovat v případě absence zákonů. Společnost, která tvoří tyto zákony a na základě nich uděluje pro tyto mimolidské druhy práva, splňuje určité morální zásady. Z toho plyne, že zvířata a rostliny sice mají práva, avšak nemají morální práva podle tradiční cesty lidských práv.¹⁰⁹ Taylor však poukazuje na to, že by se morální práva měla rozšířit i do světa zvířat a rostlin, jen by šlo o jiný typ těchto práv. Zdůvodnění svého tvrzení odvolává na duševně nemocné nebo retardované, kteří, ač si to stejně tak jako zvířata či rostliny neuvědomují, těmito právy disponují.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 222.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 223.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 224.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 225.

Z toho, že lidé mají morální práva a zvířata ne lze soudit, že lidské nároky jsou vyzdvihovány nad nároky zvířat a rostlin. Toto tvrzení můžeme vyvrátit přezkoumáním přesvědčení a hodnot, které jsme přijali, jakmile jsme zaujali respekt k přírodě založený na biocentrickém pohledu. Klíčovým bodem je odmítnutí ideje převahy lidí nad ostatními životními formami. Podle tohoto přesvědčení není lidská převaha nic jiného než iracionální a svévolná nebo nahodilá zaujatost v nadržování vlastnímu druhu.¹¹¹

Tento závěr není ovlivněn důvodem, který by naznačoval, že lidé sami jsou plnohodnotnými držiteli práv. Mezi právy nenajdeme zmínku o tom, že by bylo správné dominovat a využívat nelidské bytosti k prospěchu lidí, tato práva ani nezahrnují pohled, který by tvrdil, že ostatní živé věci mají menší vlastní hodnotu než držitelé práv lidského druhu. Důvodem pro to, že si lidé přičítají morální práva, je ten, že nejvyšší hodnotu přisuzují své osobnosti, svému lidství. Lidé s touto sebeúctou oslovují společenství a dožadují se zabezpečení podmínek pro jejich existenci.¹¹²

Koncept morálních práv zajišťuje pevný vztah rovnosti mezi všemi držiteli práv, což však nenaznačuje nerovnost mezi těmi, co mají práva a ostatními živými věcmi. Tato ostatní žijící nelidská stvoření nemohou žádat, aby byly uznávané za bytosti s vlastní hodnotu prostřednictvím projevení nároku na respekt ve své společnosti. Proto nemohou být bytostmi, kterým budou morální práva připisována, avšak jejich nárok na respekt může být stále zohledňován morálními zmocněnci, kteří, jakmile zváží vlastní hodnotu nelidských živých věcí, tu samou vlastní hodnotu, kterou sami jako držitelé morálních práv disponují. Stejně tak, jak jsou morální zmocněnci přesvědčeni o tom, že musí respektovat jejich vlastní dobro, věří i tomu, že musí respektovat také dobro

---

¹¹¹ Tamtéž, s. 260.

¹¹² Tamtéž, s. 261.

zvířat a rostlin, kteří, vzhledem k tomu, že mají morální práva, si zaslouží stejné zacházení a ohledy jako lidé.¹¹³

Zaujmout postoj úcty k přírodě znamená zvážit a zohlednit morálně irelevantní fakt, že volně žijící zvířata a rostliny na rozdíl od lidí nemají morální práva.

Vlastněním statusu držitele morálních práv získáme veřejné pochopení a přijetí morální komunitou nedotknutelnosti nebo posvátnosti naší osobnosti. Máme ten samý nárok na naši existenci jako další osoby, jako kdokoli jiný v komunitě. Fakt, že lidé ostatní bytosti něčím převyšují svými intelektuálními schopnostmi, neznamená, že by nad nimi měli dominovat. Naopak by tyto vyšší schopnosti druhu měly vést k větší odpovědnosti vůči druhům ostatním. „*V tradičních pojmech je to svobodná vůle a morální odpovědnost, která je s ní spojena, co pozvedá lidský život nad život zvířat.*“¹¹⁴

Význam spojený s našimi právy je proto význam spojený s naším členstvím v morální komunitě. To nenaznačuje, že naše osobnost nás obdařila větší vlastní hodnotou než ty, kteří do naší komunity nepatří. Vzhledem k tomu, že všechny živé věci mají své vlastní dobro, jehož realizace je základním cílem jejich života (i když z jejich strany není o tento cíl vědomě usilováno), jejich příležitost snažit se o uskutečňování tohoto svého dobra je pro ně naprosto stejně důležitá jako je pro nás důležitá příležitost realizovat naše autonomně vybrané hodnoty.¹¹⁵

Někdy nastávají morální dilemata, kdy jsou lidská práva a hodnoty v rozporu s dobrem mimolidských organismů. Proto Taylor navrhuje soubor prioritních principů, které zasahují jak do oblasti environmentální, tak do oblasti lidské etiky. Jejich podmínkou je spravedlnost pro všechny strany.

---

¹¹³ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, s. 261.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 132.

První touto zásadou je **princip sebeobrany**, který uvádí, že je přípustné, aby se morální bytosti ochránily před nebezpečím nebo poškozením ze strany škodlivých organismů jejich zničením - tedy pokud v dané situaci neexistuje způsob, jak se vyhnout nebezpečí.

Za druhé je to **zásada proporcionality**, kdy vyšší váha zajišťuje základní výhody u jakéhokoli druhu.

Třetí zásadou je **princip minimalizace špatného** znamená, že když už lidé musí narušit zájmy ostatních bytostí, měli by to provést tak, aby svým počínáním způsobili co nejmenší škody.

Čtvrtou zásadou je **princip distributivní spravedlnosti**, která vyžaduje, aby, když jsou zájmy obou stran základní a existuje v nich zdroj dobra, každá straně musí být přiděleno stejně.

Poslední zásadu tvoří **princip restitutivní spravedlnosti**, podle níž je požadována určitá náhrada či kompenzace. Obecné pravidlo zachování divoké přírody je otázkou spravedlnosti volně žijících živočichů a rostlin.¹¹⁶

Ve světě se odehrává soustavná konkurence nároků. My jako lidé bychom měli neustále hledat priority, které jsou zásadní pro řešení konfliktů mezi lidskými a nelidskými bytostmi, které nepřevádějí vyšší vlastní hodnotu lidem, ale považují všechny zúčastněné strany za hodny stejné hodnoty.

Zásady tohoto řešení musí být v souladu se základním požadavkem druhové nestrannosti. Až teprve pak může existovat spravedlnost v řešení těchto konfliktů.¹¹⁷

---

¹¹⁵ Tamtéž, s. 262.

¹¹⁶ Taylor, P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 264-304.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 262.

3.4.4.4 Srovnání Schweitzerova a Taylorova biocentrického konceptu

I přesto, že oba autoři vycházejí ze stejného přesvědčení ve vztahu k přírodě, každý toto přesvědčení formuloval jinak. Představa etického vztahu k přírodě Alberta Schweitzera je založena na jistotě vlastního prožitku, je tedy spíše intuitivní, zatímco Paul Taylor napadá intuitivní soudy jako něco, co může snadno mást.¹¹⁸

Dalším rozdílem v konceptech obou autorů je fakt, že zatímco Schweitzer tvrdí, že všechny organismy mají vůli k životu, Taylor tvrdí, že součástí univerzálního morálního nároku na člověka je i úcta k přírodě a v tomto má příroda nebo její součást svoji hodnotu. Schweitzer zde vychází z empiricky ověřitelné teze o všeobecné vůli k životu, zatímco Taylor zaujímá čistě etické stanovisko.

Dále se Schweitzer domnívá, že všechny organismy mají hodnotu samy o sobě, protože mají vůli k životu, Taylor zase, že hodnota organismů, kteří tvoří přírodu, je důsledkem jejich vlastního dobra.

Vazby mezi pojmem hodnota o sobě a oblast morální také vysvětlovali trochu odlišně. Schweitzerovým východiskem je představa, že všechny organismy spadají do morální oblasti, protože mají hodnotu o sobě¹¹⁹, Taylor považuje hodnotu o sobě jako určující východisko pro to, jaké chování vůči organismům můžeme považovat za morální, pokud onou hodnotou disponují.¹²⁰

Zatímco Schweitzer předpokládá, že jelikož všechny organismy spadají do oblasti morální, naše chování k nim by mělo tedy být dobré, čímž prakticky vylučuje čistý život člověka, protože není možné, aby člověk nikdy ničemu

---

¹¹⁸ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 103.

¹¹⁹ Schweitzer, A., *Nauka úcty k životu*, Praha : DharmaGaia, 1993. s. 25.

¹²⁰ Taylor, P.W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 264-304.

neublížil.¹²¹ Taylor v tomto tématu poukazuje i na možnost, že dobro každého organismu může být narušeno nositeli mravního vědomí a k ospravedlnění tohoto jednání zkonstruoval soubor určující prioritní principy.

Schweitzer také tvrdí, že jelikož všechny organismy chtějí žít a mají hodnotu samy o sobě, znamená „dobré“ zachovávat jejich život. Taylor tuto myšlenku formuluje tak, že všichni jsou morálně zavázáni k tomu, aby organismům pomáhali v dosahování jejich dobrého.

Podle Schweitzera je dobré život zachovávat, podle Taylora je dobré to, co je dobré pro druh ve smyslu zachování života, prospěchu organismu a umožnění prožití života naplno.¹²²

---

¹²¹ Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, s. 101.

¹²² Taylor P. W., *Respect for Nature, A Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011, s. 155.

4 STRATEGIE EKOLOGICKÉ ETIKY

Erazim Kohák ve své knize *Zelená svatozář* tvrdí, že ekologická filosofie by neměla klást jen otázku porozumění, ale také otázku jednání, jejímž položením dojdeme k aktuální otázce, co je příčinou nesouladu, konfliktu nebo ohrožení a jak proti nim čelit.

4.1 Příčiny poškození Země

Kohák postupně dochází k názoru, že ekologické úsilí je smysluplné pouze v případě, že je Země považována za něco, co je sice dobré, zároveň však narušené. Příčiny disharmonie se můžou ubírat dvěma směry. Prvním z nich je **subjektivizace**, prostřednictvím níž hledáme příčiny narušení v člověku a jeho počínání, v jeho vůli a volbami. Tím, co člověk dělá špatně, že se neustále dostává do konfliktu s přírodou, se zabývá hluboká ekologie, která sahá až ke kořenům ekologické krize v lidských postojích, především v konzumním zaměření evropské civilizace.¹²³ Tato ekologie zahrnuje nejen vědecké, ale i filosofické otázky lidského žití na Zemi, přičemž vychází toho, že environmentální krize existuje kvůli našemu špatnému, skrze smysly a rozum poznávání světa. Tento pohled na svět automaticky staví člověka do středu dění. Dalším východiskem pro hlubokou ekologii je tvrzení, že ekologická krize je pouze projevem hlubší krize ochuzení našeho já (ega), které je nutné nahradit za Já s velkým J (alter ego).¹²⁴

Hluboké ekologické hnutí vykresluje Arne Naess jako hnutí, které nepřijímá představu vnějších vztahů, zastává rovnoprávnost všech bytostí, za základní nepovažuje boj o přežití ale mnohotvárnost a soužití, odmítá každou nadřazenost, ekologickou praxi chápe jako část celkového ekologického úsilí,

---

¹²³ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 109-111.

¹²⁴ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 64-65.

neuznává útržkovité informace, ale usiluje o soustavné myšlení a zastává decentralizaci a místní autonomii.¹²⁵

Myšlenkový zdroj širokého biocentrického vztahování se k přírodě představuje Naess jako filozoficko-psychologické rozšíření našeho osobního „já“ neboli ego na mohutné „Já“, v jehož konečné podobě nebudeme zahrnuti jen my sami, ale spolu s námi jej bude vyplňovat celá příroda.

Přetváření „já“ na „Já“ představuje podle Naesse neustále se opakující procesy stále se rozšiřujícího ztotožňování a stále se zužujícího odcizování. Ztotožnění je spontánní a mimoracionální proces, při kterém naše reakce na zájmy ostatních je reakcí jako na zájmy naše vlastní. Přejímáme emoce a zmenšujeme rozdíl mezi ego a alter, přičemž naše ztotožňování probíhá prostřednictvím rozumu, nikoli rozumu.

Toto ztotožňování není omezováno jen na živé bytosti, které nám je mohou opětovat. Můžeme se ztotožnit např. s horou, čímž dosáhneme toho, že budeme schopni vnímat její utrpení jako poškozování nás samotných.¹²⁶

Dalšími myšlenkovými proudy v subjektivní ekologické etice jsou feminismus a ekofeminismus, které vycházejí z potřeby prosazování se proti panskému postoji. Původní boj proti utlačování žen je rozšířen i o boj proti utlačování přírody. Karen J. Warren se zabývá spojitostí útlatku žen a přírody a domnívá se, že jakmile dojde k osvobození ženství, které jsme v nás potlačili, dojde také k osvobození přírody.

Druhým směrem je strategie poznání nutnosti, v níž dochází k **objektivizaci** v ekologické etice. Hledáme zde příčiny v soustavě přírody a lidství ve zcela objektivním smyslu, bez ohledu na to, co si lidé přejí či nepřejí, ptáme se na otázku, co je v objektivní skutečnosti samotné špatné, co vede

---

¹²⁵ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 115.

¹²⁶ Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010, s. 65.

k ekologické krizi. Mezi objektivní vědy patří sociologie a systémové teorie a hypotéza Gaia.

Hypotéza Gaia funguje v Lovelockově podání jako vysvětlení, jak funguje planeta Země. Země je chápána jako živý organismus, který se snaží vyrovnávat sklon k výkyvům a nestálosti. Člověk je považován za rušivý element, který ohrožuje udržitelnost života. Podle Lovelocka je potřeba, aby přijal novou biosférickou etiku. Tuto hypotézu opřel o důkazy z výrazně objektivistického rozboru a došel k přijetí představy poznané nutnosti vývoje. Zároveň také odsuzuje postoje některých ekologů, kteří by se pokoušeli o vzpříčení nutnosti. Optimální postoj spatřuje v hlubinném souznění s přírodou, které se pokouší o sehrání svého cítění nevyhnutelným.

Sociobiologie nám umožňuje porozumět lidskému jednání prostřednictvím genetického určení.¹²⁷ Představiteli tohoto oboru jsou např. Darwin, Lorenz a Wilson, který chování lidí vysvětluje z jeho biologického základu. Vychází z etologie, evoluční biologie, genetiky a ekologie, usiluje o syntézu všech těchto disciplín¹²⁸ a prohlašuje, že trvalá udržitelnost světa je v rozporu s lidským způsobem jednání. Podle této vědy nám naše genetická paměť není schopná poskytnout záruku a je tedy třeba, abychom jí podpořili prozíravostí, protože nyní už to nejde nechat na přírodě.

Třetím objektivujícím přístupem je systémová teorie. Jejím základem vycházení z toho, že chování jedince lze vysvětlit z chování celku a právě z tohoto celku je potřeba vycházet. Lidstvo zpochybnilo představy nekonečného pokroku, což spustilo etické volání po ochraně přírody. Podle Weizsäckerovy studie faktor čtyři je systémovými přístupy hledán v makroekonomické projekci ekoblahobytu trvale udržitelný způsob života. Systémové teorie konstatují, že ekologická krize je důsledkem střetu kultury s přírodou jako celkem, přičemž vzhledem k tomu, že jde o nevyhnutelný a neřešitelný střet, ekologické úsilí nemá

---

¹²⁷ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 140.

šanci na úspěch, pokud nepřetvoří společnost. Tyto pokusy však nebývají úspěšné.¹²⁹

Čtvrtý objektivizující přístup je představa ekologie jako ideologie. K tomu, aby se filosofie mohla stát ideologií, je nutné, aby se neopírala o své prožitky, ale odvozovala své poznatky ze svých pouček. Ideologizace vzniká, jakmile se myšlení nepotýká s problémem. Takto tomu bylo před ekologickou krizí, pro německé ekology v minulém století byla ekologie představována jako ideologie zákonů přírody. Ekologie jako ideologie politických stran je jen pracovním politickým programem, ne ideologií. „Zelené strany“ mohou kdykoli vyhlásit zelený program, ačkoli třeba nemají naději, že by byl prosazen. Zelené frakce nejsou osvobozeny od kompromisů, avšak jejich naděje na uskutečnění je mnohem větší. Kohák celou kapitolu shrnuje tím, že Země zoufale potřebuje, aby existovali lidé, kteří budou přemýšlet o svém pobývání na ní a budou se snažit lehce žít.¹³⁰

---

¹²⁸ *Filosofický slovník*, Euromedia group, k., s., 2009, s. 350.

5 ZÁVĚR

Pokud pomineme přirozené příčiny ekologické krize, jako je např. přelidnění planety, dospějeme k závěru, že za tuto situaci zodpovídá lidstvo samotné svým neohleduplným zacházením s přírodou. Neskromným způsobem života a neustále zvyšujícími se nároky, které vedou k čím dál vyšší výrobě a tím pádem k spotřebovávání surovin, soustavně likvidujeme planetu.

Ekologická etika vysvětluje, příroda nepředstavuje pouhou kulisu našich životů, která zajišťuje potřebné suroviny pro uspokojování našich potřeb. Podle této etiky je třeba brát ohledy na přírodu jako takovou, i když toto tvrzení se formuluje jinak u každého z postojů ekologické etiky. Antropocentrická etika nalézá důvod, proč by lidé měli omezovat své nároky na přírodu a tím ji ochraňovat, v tom, že tato povinnost ochrany představuje jednu z nejvyšších hodnot člověka, teocentrická etika prohlašuje za nejvyšší hodnotu posvátnost přírody a úkolem člověka proto, že není středem veškerého dění, je zajistit své žití tak, aby splývalo s rytmem a řádem přírody, podle ekocentrického postoje je nutné, aby byla zajištěna rovnováha na Zemi, a to i za podmínky, že některé organismy musí zemřít. Biocentrismus představuje úctu k životu jako takovému. Z Paula Taylora postoje vyplývá přesvědčení o nutnosti osvobodit se od intuitivních soudů, které nás mohou zavést na nesprávnou cestu. Pro přijetí jakékoli etiky je nezbytné, aby předkládané důvody byly racionální, univerzální a platily pro každou rozumovou bytost. Taylor zastává názor, že je třeba si uvědomit, že nemáme závazky jen vůči lidem, ale také vůči jiným bytostem, což dokazuje prostřednictvím jejich vlastní hodnoty, kterou se snaží prosadit za pomoci konceptu dobra. Důležitým poznatkem je existence dobra každé živé bytosti bez ohledu na to, k jakému druhu přísluší.

Člověku jsou podle Taylora připisována stejná práva jako ostatním druhům, z čehož vyplývá, že i přesto, že se lidé liší od ostatních druhů svými

---

¹²⁹ Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, s. 150.

schopnostmi, inteligencí a odpovědností, nejsou ostatním druhům nadřazení. Vzhledem k tomu, že lidský druh se na planetě objevil jako poslední, měl by vzít na vědomí, že život dříve fungoval i bez něj. Ostatní formy života tedy nejsou na člověku závislé, naopak člověk by nemohl existovat bez nich. K jakémukoli rozhodnutí, které by vedlo k poškození planety, bychom měli mít opodstatnění, jelikož planeta Země představuje závislostí provázaný celek.

Každý člen biotického společenství je považován za teleologické centrum života, nemusí proto ospravedlňovat své bytí, má hodnotu pouze tím, že je, proto představa lidské nadřazenosti je projevem lidského rasismu.

Taylor spatřuje podmínku přijetí postoje úcty k přírodě ve zvážení a zohlednění morálně irelevantního faktu, že volně žijící zvířata a rostliny na rozdíl od lidí nedisponují morálními právy. Intelektuální schopnosti, které lidé vlastní, by neměly směřovat k dominanci, ale naopak k vyšší odpovědnosti vůči ostatním druhům.

---

¹³⁰ Tamtéž, s. 158.

6 SEZNAM LITERATURY

- Bittner, M., *Úvod do environmentalistiky*, Brno, 2010 ISBN: 978-80-214-4063-0
- Beránek, J. V., *Proč je třeba zastavit JE Temelín*, DUHA, Brno, 1997, ISBN 8090205631
- Kohák, E., *Zelená svatozář, kapitoly z ekologické etiky*, Praha, 2000, ISBN 80-85850-86-9
- Šmajš, J., Binka, B., Rolný, I., *Etika, ekonomika, příroda*, Grada Publishing, a.s., 2012, ISBN 978-80-247-4293-9
- Skýbová, M., *Etika a příroda, proč brát morální ohledy na přírodu?*, Pavel Mervart, 2011, ISBN 978-80-87378-80-9
- Coreth, E., Schöndorf, H., *Filosofie 17. a 18. století*, Olomouc, 2002, ISBN 80-7182-119-5
- Kohák, E., Kolářský, R., Míchal, I., *Závod s časem, texty z morální ekologie*, Ministerstvo životního prostředí, 1996, ISBN 80-85368-81-1
- Light, A. Rolston III., H., *Environmental Ethics - An Anthology*, Oxford, Blackwell Publishing, 2003 ISBN 0631222936
- Leopold, A., *A sand County Almanac*, New York-Oxford, Oxford University Press, 1949, ISBN 0-19-514617-4
- Leopold, A., *Obrázky z chatrče a rozmanité poznámky*, Pulčík: Abies, 2000 ISBN 8088699134
- Schweitzer, A., *Nauka úcty k životu*, Praha : DharmaGaia, 1993 ISBN 8090122574
- Schweitzer, A., *Albert Schweitzer: Zastánce kritického myšlení a úcty k životu*, Praha : Vyšehrad, 1989, ISBN 80-7021-010-9

Pojman, L., P., *Environmental Ethics: Readings in Theory and Application*, Sixth edition, Belmont: Wadsworth, 2011 ISBN 1111298068

Taylor, P. W., *Respect for Nature a Theory of Environmental Ethics*, Princeton University Press, 2011 ISBN: 978-0-691-15024-6

Schmidtz, D., Willot, E., (eds.), *Environmental ethics. What Really Matters. What Really Works*, New York and Oxford: Oxford University Press, 2002 ISBN 0199793514

Filosofický slovník, Euromedia group, k.s., 2009 ISBN 978-80-242-2582-1

7 RESUMÉ

The problem of environmental crisis is not possible to ignore. The first chapter of this thesis is focused to present situation of environmental crisis, to the causes of its rise, the roots of environmental crisis and mainly to man's relationship to nature.

Environmental ethics, which was established as a reaction to the fact of environmental crisis, is presented in chapter two. In this chapter there are described four main overlooks of environmental ethics, their concepts and persons by which these concepts are represented. Special attention is focused to Paul Taylor and his conception of biocentrism.

In the third chapter there are outlined the strategies, that environmental ethics use to reach the sustainability of life.